

VORMSI ÕORMSÖ

Kaunist kevadpäeva ja lillerochet ning päikeselist emadepäeva!

Volikogu ja vallavalitsuse tegemistest

- Volikogu kuulab ära OÜ ProDigi selgitused Väikesaarte programmist rahastatava Viimase miili projekti kohta. Käesoleval aastal peaks saarele ELASA (Eesti Lairiba Sihtasutus) projekti käigus veetama internetikaabel, mille projekteerimine on hetkel käimas. Et teenus reaalselt ka kohe iga tarbijani jõuaks, on ellu kutsutud nn Viimase miili projekt, mille eesmärk on viia võimalusel kaabel reaalse tarbijani või tagada hea kvaliteediga internetiühendus õhu kaudu.
- Seoses Hosby elektri projekti elluviimisega ja arvestades avalikku huvi, andis volikogu loa pikendada MTÜ Hosby sadam sõlmitud Hosby sadama rendilepingut kuni 21.04.2022.a.
- Kehtestati Saxby külas Kadakasalu maaüksuse detailplaneering. Võeti vastu otsused Hullo külas asuva Kordbacani maaüksuse ning Hosby, Förby, Rumpo tee ning Hullo-Borrby sadama tee, Norrby sadama tee ja Saxby majaka tee teenindusmaa munitsipaalomandisse taotlemise kohta.
- Volikogu võttis vastu Vormsi valla 2016. aasta eelarve, millega muuhulgas kavandati eelarves katta laenu vahenditega 10 000 eurot saarele koostootmisjaama projekteerimiseks ning 6500 eurot Hosby külla internetikaabli paigaldamiseks.
- Seoses uue sotsiaalhoolekande seaduse jõustumisega võttis volikogu vastu 2012. aasta 26. novembri määrusega nr 11 kehtestatud Vormsi

valla eelarvest sotsiaaltoetuste määramise, maksmise ja sotsiaalteenuste osutamise korra muudatused, andis vallavalitsusele volitused ning kohustuse teha vastavad muudatused ka vallavalitsuse õigusaktides.

- Volikogu arutas ka Rumpo rannaala kasutamise kohta laekunud ettepanekuid ning leidis, et vallavanem võiks leida võimaluse kohtuda Rumpo elanikega kohepeal, arutada Rumpo rannaala kasutamise küsimust, vaadata koos üle sealse olukorra, et leida kõigile osapooltele parim vastuvõetav lahendus.
- Haldusreformi teema on jätkuvalt volikogu päevakorras. Saareliste valdadele loob riik võimaluse ise otsustada oma saatuse üle, kas liituda või jätkata iseseisva vallana. Kui soovitakse aga iseseisvana jätkata, siis tuleb selle võimaluse kasutamiseks esitada Vabariigi valitsusele põhjendatud taotlus ja sellisel juhul ei kehti valla minimaalselt 5000 elaniku nõuet. Vallakodanik Toomas Puurmann on teinud ettepaneku kaaluda merelise suurvalla loomist ja teha volikogu poolt liitumise ettepanek Nõva, Noarootsi, Haapsalu, Ridala, Lihula ja Hanila vallale. Volikogu võttis mõtlemisega, et kaaluda mis suunas haldusreformi küsimusega jätkata.
- Vallavalitsuse poolt välja kuulutatud Vormsi-Lasteaed Põhikooli direktori konkursi võitis Age Hälvin. Vallavalitsus lubas direktori töö ümber korraldada selliselt, et Age saaks edasi ka tunde anda ning majandusküsimusi edasi dele-

geerida. Töökorralduse muudatused loovad paindlikumad võimalused. VLP direktori mobiiltelefoni number on endine nr 53025275.

- Hariduse- ja sotsiaaltöötajana asus tööle Meeme Veisson, kes esimese ülesandena viib läbi abivajajate kaardistamise ja selgitab välja kõikide abivajajate ning seejärel saab teha omapoolsed ettepanekud töökorraldamiseks ja vajadusel töökorralduse muutmiseks. Olge siis valmis vestluseks ja oma arvamuse avaldamiseks.
- Hariduse- ja sotsiaaltöö spetsialisti mobiiltelefoni number on ikka endine 5300 5196. Vahel ikka küsitakse, kas Vormsi vallavalitsusel ei ole lauatelefooni ja vastus on, et lauatelefonimeil ei ole, kuna telefonikaabel on oma aja ära elanud ning seda ei olnud mõtet enam uuendada. Kõik mobiilnumbrid on leitavad ka valla kodulehel.
- Vallavalitsus võttis vastu Vormsi valla eelarvest sotsiaaltoetuste määramise, maksmise ja sotsiaalteenuste osutamise rakendamise uue korra, kus on mitmeid seadusest tulenevaid muudatusi ning välja on jäetud nn käeulatamise tasu. Toetuste ja teenuste ning toetuste määra ja hinnakirjade osas muudatusi ei ole. Kellel on küsimusi pöörduge julgelt meie uue hariduse- ja sotsiaaltoe spetsialisti Meeme poole, vajadusel kutsuge ta enda vajurde koju.
- Vallavalitsus andis välja Hullo külas katastriüksuse jagamise ja maa riigi oman-

disse jätmise kohta arvamuse andmise ning lähiaadresside ja sihtotstarvete määramise korraldused. Riik viib lõpule maa-reformi ja paneb järjest oksjonile seni reformimata maid. Vallavalitsus peab välja selgitama, kas reformimata riigimaal ei ole erastamine või tagastamine pooleli, andma maaüksuse riigi omandisse jätmise kohta sellekohase arvamuse ja määrama lähiaadressid. Maade munitsipaalomandisse andmise taotlused tuleb samuti selle aasta esimese poole jooksul ära esitada, et kõikidel maaüksustel saaksid olema omanikud.

Anti välja projekteerimistingimused elamu, sauna, abihoone ja muldkeldri projekteerimiseks Hosby küla Larase katastriüksusel 90701:003:0702. Vallavalitsus kinnistas Rahvamaja renoveerimise hanke tulemused, hanke võitis Ehitusteenus Nord OÜ. Täna seaks päevaks hakkab rahvamaja renoveerimise II etapp lõppema, ruumid on remonditud, tulemas on veel köögi- ja baarimööbel ning aknakatted ja lava eesriided. Rahvamaja on tõeliselt armas ja ilus. Tänu õhkoosjuspumpadele on majas ühtlane temperatuur. Loodame, et meie armas rahvamaja leiab ka senisest tihedamat kasutust.

Vallavanema veerg

TANEL VIKS

Suvi ja talv erinevad Vormsil päris oluliselt. Ega selle poolest me muidugi teistest paikadest, kus suvitajatel ja suvitamisel on oluline osakaal, väga ei erine. Mida soojemaks läheb, seda rohkem inimesed oma majade juures ja aias toimetavad ning see on ütlemlata tore. Oluline on aga pigem suhtlemine ja suhtlemisvõimaluste laienemine. Vormsi inimesed on toredad, aga kui ikka terve talve päevast päeva samu inimesi näed, siis paratamatult võib tekkida soov või ka igatsus nende inimeste järgi, keda ehk pool aastat näinud ei ole. Juba on näha, et nädalavahetuse praamid on üha rohkem ja rohkem täis ning koos saabuvate rändlindudega olla nähtud ka esimest välismaist turisti. Kasutage siis kõik seda võimalust ja suhelge ka nende toredate inimestega, keda talvel Vormsil näha polnud.

Vormsil läheb jätkuvalt päris kenasti. Tõsi, alati tahaks, et olulised protsessid toimuksid kiiremini või õnnestuks teha otsuseid, milledega kõik rahul on, kui reaalne elu teeb siin paraku omad korrektiivid. Kui konsensust ei õnnestu saavutada tuleb otsus siiski teha. Mõnikord on ka halb otsus enamasti parem, kui otsuse puudumine.

Valla 2016. aasta eelarve sai vastu võetud, kuid ilmselt tuleb õige pea teha eelarve muudatusi. Küsimus ei ole selles, et midagi oleks valesti planeeritud vaid selles, et «projektipõhises» Eestis sõltuvad paljud kulutused sellest, kas üks või teine taotlus leiab rahastamise või mitte. Ennustada seda ei ole sisuliselt võimalik. Väikeses vallas nagu Vormsi mõjutab see eelarvet üsna oluliselt ning seetõttu tuleb seda ka vastavalt reaalsusele korrigeerida. Põhitegevuse kulud on suhteliselt konstantsed ning seda ka aastate lõikes, jutt käib ikka võimalikest investeeringutest. Seetõttu tuleb need küll kavandada ja volikogult aksept saada, kuid kas üks või teine asi juhtub nüüd, hiljem või ei juhtu kunagi, sõltub rahastusotsusest. Seega on mõistlik rääkida kindlas kõneviisis millestki alles siis, kui raha on nõ taskus või selle eraldamiseks otsus olemas. Taotlusi oleme esitanud omajagu: kooli katlamaja remont, kooli kehvast seisusest akende ja fassaadi vahetus, kooli duširuum-WC-bloki ehitus ning kohati ohtliku helikopteriplatsi remont ja valgustuse paigaldamine jne. Nüüd oleme faasis, kus ootame otsuseid ning meie tegemistest midagi ei sõltu.

Käesoleval aastal peaksid algama suuremad tööd ka Sviby Käsadamas ning Rohuküla ootepaviljon on lubatud kohandada selliseks, et vihm ja tuul piletiostmist ei häiriks. Loodame, et väikelaevalade sadama arenguks, kuid siin tulevad suuremad otsused sügisel. ELASA valguskaabli ja «viimase miili» lõpplahenduse projekteerimine on lõpusirgel, hetkel käivad mõõdistustööd. Ka siin on tööde graafik planeeritud selline, et sügiseks peaks asi olema ühel pool. Pisut venima jäävad meist mitteolenevatel põhjustel Hullo veevärgi ehitus, kuna nõ mängureeglid muutusid. Koostöös Haapsalu Veevärgiga oleme lahendust otsinud ning sügiseses taotlusvoorus läheme uuele katsele. Kuigi KIK-i eelarve on seoses keskkonnatasude vähenemisega miljoneid vähenenud (nii mõjutab nafaahinna langus ka pisikest Vormsit) on siiski lootus, et ka selle juba pea kümme aastat lohisenud saba lõpuks maha raiutud saame. Aga ka siin kehtib põhimõte – enne mune, siis kaaguta. Loodame parimat ning teeme kõik selleks, et asi korda saaks.

Täna reaalne on üha rohkem selline, et «helikopterilt raha külvamist» jääb üha vähemaks ning pärast EL-i käesoleva rahastusperioodi lõppu väheneb see veelgi. Raha on alati piiratud hulk ning seetõttu on oluline, et prioriteetid õigesti paigas oleks. Kõigepealt need asjad, mis on eluliselt vajalikud ja alles seejärel kaugemas tulevikku vaatavad projektid. Muidu on oht, et suurte asjade planeerimise tuhinas elu-olulised asjad tegemata jäävad ning hiljem ei pruugi seda võimalust enam tekkida.

Seega, rohkem tarku otsuseid ning nähkem puude taga ka metsa! Seda nii tööalaselt kui isiklikus elus. Nautigem kevadet ja peatselt saabuvat tüürikest Eestimaa suve!

Meie tubane tegus märts, mis kuulutab kevade saabumist

ENE KOITLA

Igäiks, nii suur kui väike, tundma peab end vabana ...

3-7 a laste ütlemissed LAPSESUU «VABADUS»

Kui oled lollitanud ja pannakse vangi või oled koduarestis, siis saad vabaks - see ongi vabadus. Olen vaba ja saan kõiki asju teha ja arvestan ka teistega.

On see, et saad ringi käia. Kui ei ole ühe koha peal. Kui poleks vabadust, ei saaks joosta ja pead ühes toas olema. Vabadus on hea asi.

Osavus on ka vabadus, näiteks oled kinni ja saad osavusega välja.

Loomad on alati vabaduses.

Kurjusega ei võida midagi ja headusega võidab. Kurjusega võid vabaduse kaotada. Kui

headusega teed midagi, saad kõik, mis sa tahad ja vabadus on ilmas parim aare - varandus.

Kui teed midagi halvasti, siis võib vabadus kinni minna ja see on nagu oleks vangis. See on nagu kasvaksid puud ette ja taba on ees.

Minu jaoks on suur vabadus õhk, maa, kiiresti jooksmine, osavus, muukimisoskus. Vabadus on, kui usun endasse.

Ma ei tea - on see, mis lahti laseb, see vangist lahti laseb.

Vabadus on ilmas suurim aare. On, kui saan koos emmega olla, mängida, sooja leiba süüa, putru süüa, magada ja lõunast ära minna, linna issi juurde.

...et olen sõber ja mul on sõbrad.

Vabadus on riik, õhk.

Vabadus tähendab seda, et oled vaba ja saab asja teha.

Saad olla vabaduses tähendab seda, et ei pea midagi tegema.

Nagu emme ütles, et keegi võttis kõik vabaduse emmelt ära, et ta ei saanud liigutada-gi.

Ja minu emme ütles õue kohta vabadus. Vabadus on õhk ja kui on hea olla.

Vabadus on see, kui minu maja on terve.

Vabadus on see, et sul on hea olla. Kui olen õues, on mõnus, hea, lõbus olla.

Vabaduse vastand on halb tunne.

Kui on palju tööd, siis pole vabadust.

See on vabadus, kui on palju, palju õhku.

On see, et oled rõõmus ja on päikseilm.

Vabadus on, kui olen rõõmus.

Õiteootus nõnda suur, et...

Suvised kultuuri-sündmused

MAI

7. mai - Teeme Ära talgud
7. mai - Emadepäeva etendus «Kolm suurt soovi» kell 19.30 rahvamajas, pilet 2€

JUUNI

4. juuni - Eesti multikopterite ralli Vormsi etapp
23. juuni - Hullo jaanituli

JUULI

13. juuli - Hedvig Hansoni kontsert «Ilus elu mere ääres»
23.-24. juuli - Vormsi surfipäevad
27.-29. juuli - Olavipäevade pidustused
30. juuli - Jäääär 25 juubeli-kontsert
30. juuli - Marimetsa CUP Vormsi rattamaraton

AUGUST

13. august - kontsert - etendus «Naine laevas»
27. august - Muinastulede öö

Ärge lubage oma koeri lahtiselt metsa

VALVI SARAPUU
kinnisvaraspetsialist

Olen mitmel korral märganud, et loomaomanikud lasevad koerad kodu juures ja ka metsas lahtiselt jooksmas, olen kuulnud ka, kuidas koer metsas haugub ennastunustavalt, tõenäoliselt mingi metsloomade peale.

Omaniku järelvalveta vabalt ringi jooksev koer on seaduse mõistes hulkuv loom. Kohalikul omavalitsusel on õigus ja kohustus selline loom varjupaika toimetada ning nõuda kaasnevad kulud sisse omanikult. Samuti peab loomaomanik korvama lemmiku tekitatud kahjud.

Hulkuva looma omanikku saab kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse alusel karistada kasside ja koerte pidamise eeskirja rikkumise eest rahtrahviga kuni 800 eurot, kui rikkumisega on põhjustatud varaline kahju või inimesele tervisekahjustus.

Jahiseaduse alusel kehtestatud määruse «Jahiuluki ebaseadusliku hukkamise või jahiuluki elupaiga hävitamise või kahjustamisega keskkonnale tekitatud kahju arvestamise alused ja kahju määrad» kohaselt arvestatakse loomapidajale tema koera poolt jahiuluki mahamurdmise eest keskkonnale tekitatud kahjuks põdra puhul 800 eurot isendi kohta. Metskitse ja metssega puhul on kahjumääraks 400 eurot. Tiine looma puhul vastavad kahjumäärad kolmekordistuvad.

Vormsi uus koolijuht - Age Hälvin

Alates 7. märtsist juhivad Vormsi LPK Age Hälvin, kes õpetajana asus kooli tööle juba 2002. aastal.

Milline oli sinu koolitee. Kus õppisid, milline õpilane olid, lemmikõppeained?

Õppisin Kadrina Keskkoolis 0-6 klassis, siis Rõngu Keskkoolis ning edasi Tartu Ülikoolis. Olin üldiselt usin õpilane, enamus hindes rihitisin «5» kanti, aga raskeid valdkondi oli ka, käekiri oli mul raskesti loetav, pallivise alla igasugust arvestust ja vasaku-parema poole kiiret äratundmist harjutan siiani. Lemmikaine matemaatika, üldse pigem reaalsained.

Kuidas sinust sai õpetaja? Oli see lapsepõlve unistus, oli

sulle mõni oma õpetaja suureks eeskujuks?

Ülikoolis asusin õppima põhikooli loodusteaduste õpetaja erialal, mis polnud kindlasti teadlik ja kaalutletud valik, pigem vaheetapp, et katsetada erinevaid valdkondi. Mõte, et päriselt võiks õpetajana töötada hakkas idanema tänu õppejõududele, kes mõtlesid ja rääkisid õpetamisest innustunult ja innustavalt ning sujuvalt kaasasid meid erinevatesse projektidesse. Põhikooli-aegsetest õpetajatest meenub Kadrina õpetaja Urve Stern, kes ei andnud mulle ühtki ainetundi, puutusin temaga kokku vaid ühel aastal pikapäevavõõras, ta oli kogult suur ning üldse sisendas turvatunnet, suhtus

õpilaste tegemistesse rahuliku uudishimuga.

Mis on õpetaja ametis kõige raskem?

Kõige raskem on enda jaoks mõtestada õiged eesmärgid. Õpetaja töö puhul on raske näha konkreetset töö tulemust, midagi ei saa valmis.

Vormsi kool on aidanud õpilasi, kel mandril õppetöö pooleli jäänud. Millistel põhjustel on õpilaste koolitee katkenud? Kuidas on uute õpilaste tulek mõjutanud nii õpilasi kui õpetajaid?

Põhjusi on erinevaid, kellele ei sobi tavapärane koolisüsteem, kes on sunnitud välismaal viibitud ajal eemal olema oma tavakoolist, kes tahaks rohkem ise otsustada oma aja juhtimisel jne

Uute õpilaste koolitulek annab koolile rohkem põhjust olemas olla. Meie kohapealsete õpilaste arv on stabiilselt üsna väike. Kui Vormsi kool suudab pakkuda ka teistsuguseid õppevorme ning pakkuda hariduse omandamise võimalust rohkematele õpilastele siis ehk saab sobivama õppimisviisi mõnigi laps, kes muud tavalisest süsteemist hästi ei haaku ning kool omakorda on jätkusuutlikum, olles arenevõimelisem ja mitmekülgsem.

Õpetajatele tähendab see üsna palju lisatööd, samas aitab see võimalikult erinevate õpilaste ja nende peredega töötamine professionaalses mõttes vormis püsida.

Õpilastes on uute ja teist-

suguste õppimissüsteemiga õpilaste kooli tulek tekitanud veidi segadust, kes nad on, miks nad on, kas nad on siis nn omad või ei, pikemas perspektiivis aitab see jällegi näha ja mõista erinevusi meie ümber esialgu kasvõi seeläbi, et erinevatel inimestel on erinev hariduses olemise viis ja erinevad moodused saada harituks.

Milline on Vormsi kool 10 aasta pärast?

Loodetavasti kool, kus õpivad ja õpetavad särasilmised vastutustundlikud inimesed. Õppijatel on võimalik valida oma õppimise ning õpetajad on valmis neid toetama.

Age, edu ja jõudu uues ametis!

Vormsi IX kultuuripäev ja ühisotsustamine

JANA KOKK

Juba üheksandat korda koguneti varakevadisel märtsipäeval vaimu virgutavale Vormsi kultuuripäevale. Siuliselt avas kultuuripäeva hommikul Maria Murmani haul süüdatud küünal, kelle mälestuseks saigi see päev kord ellu kutsutud.

Rahvamajas ootas kultuuripäevalisi soe kohv ja hõrgud pirukad ning sai tutvuda ülespanekuga Vormsi laste kunstitöödest. Tore oli taas kohtuda kultuuripäeva sõpradega, kellest on aastate jooksul saanud selle kultuurisündmuse truud kaaslased.

Ametliku osa sissejuhatuseks mõtestas Ants Rajando lahti kultuuripäeva eesmärgi – hoida ja tugevdada meie väikese kogukonna ainuomast pärandit ning aidata kaasa selle elujõulisuse kindlustamisele. Samas juhtis ta tähelepanu tööga, et ühisotsustamine saare ajaloolises kontekstis on olnud ülioluline tava.

Meremeeste, kalurite ja hülgeküttide kultuur oli otsustusvõime poolest väga tugev, teisiti ei saanudki, kui taheiti siinsetes kasinate oludes ellu jääda ja hakkama saada. Paistab, et aja jooksul on elu muutunud liiga mugavaks ja ei olegi nagu olnud põhjust kokku tulla, et ühise rindena oma saare eest seista. Või siiski?

On üks suurepärase näide Vormsi lähiajaloo ühisotsustamisest, mis tõi kokku kii-

Vormsi igatsus

Saatuste sõlmumise tuksleval teel väikesel Vormsil väge on veel, tunnetus-kaasluses ühisel reel ühisotsustamisel on üksmeel.

Mandrikt imet otsivale saabujale mõtetes teisele kaldale maabujale meretagune maa on avanud ukse, - taob taadiski noor südametukse.

Tulijale ilmaelu saarel isukas näib, tunnetusradagi teistmoodi käib, öises taevas on tähti siin enam hing on aval, mõtegi vabam.

Tajud, et siirate tunnete vallas selgelt paistmas on teinegi kallas, Kristina, Jana, Elle või Malle - kohtudes kalli, ja satud kui tulle.

Kütkestav on selle saare naiste kiirgavate silmade päiksepaiste, vaimustav ka meeste toimekus, muhedus, korralduslik võimekus.

Saarelt lahkuda enam soovi ei ole, Suure maa elu tundub tuim ja kole! Mitte vaid suveks samme sääda, ikka perega päriseks tulla ja jääda.

Kas võtate vanakesi kaaslusse vastu, kui igatsus meretagusest ei kustu? austuse ja tänuga peavana Rein Maiega

tervitusena ja tänuks südamlile vallaharvale nii sooja vastuvõtu eest Rein Einasto

geplatsitäre vormsilasi, et öelda valju ja selge häälega EI saarele tuulepargi rajamise plaani vastu. Täna on selleks otsene vajadus, et vastu võtta ühine otsus Vormsi tulevikku silmas pidades, kuidas edasi, kas iseisvana või kellegi osana. Kas otsustame koos või laseme teistel endi eest otsustada?

Järgnes vallavalitsuse liikme Jonne Berggreni lühike eesti- ja rootsikeelne tervitus. Seejärel andsid päevajuhid Maaja Mätlik ja Henry Timusk esinemisjärje üle muusikaliseks tervituseks õpetaja Malle Hokkonenile ja tema õpilastele.

Noored kandlemängijad lisasid päevale pidulikkust, kuid eriti värskendavalt mõjus meie oma koolitüdrukute loodud lauluke armsast kodusaarest Vormsist.

Kultuuripäeva peaesinejaks oli filosoofiaprofessor ja esseist Mart Raukas, kes pani kõiki endaga kaasa mõtlema ning sundis senistes arusaamadest tõsisemaid korrekture tegema. Tema sõnavõtu mõte oli viia kuulajaid demokraatia algühenduse juurde, panna mõistma demokraatia mehhanismi detaile ning mis on demokraatia hüve.

Demokraatia mõiste ulatub Antiik-Kreekasse 6.-7. saj eKr. Sellesse aega on jäänud palju mõistatuslikku ja salapärast. Miks on paljud tolleageesed saavutused (kunst, kirjandus, arhitektuur jne) praeguseeni jäänud ületamatuks? Inimtüüp, kes elas 5.-6. saj eKr Atika alal, oli erakordselt hästi haritud, kes hindas kõiges ülimalt täiuslikkust. Nii samuti tekkis soov täiustada ühiselu, püüeldes mingi ühise hüve suunas. Tekkis riik. Et osaleda otsustusprotsessis, mis on inimeseks olemise paratamatus, tuleb olla vaba, vaba võlaorjusest (tä-

Peaesineja filosoofiprofessor ja esseist Mart Raukas

napäeval pangaorjusest). Sellise tõdemuseni jõudis Ateena riigimees Kleisthenes juba 508 eKr maailmaajaloos esimeste demokraatlike reformide elluviijana.

Demokraatia algmõte on roteeruvus ning piirkondliku potentsiaali ühisesse hüvesse panustamine. Võimu hakati teostama rahvakoosolekutel, kuhu kuulus võrdne arv loositeel valitud saadikuid igast (varem omavahel vaenujalal olnud) kogukonnast. Võimulolijatel puudus võimalus saada uuesti valituks enne kümne aasta möödumist. Eesmärk oli saada (ühiskondliku vastutuse) kogemust, mitte privileegi.

Ka inimeseks olemise tähendus toetub antiikfilosofiale – me ei ole jumalad ega loomad, oleme inimesed, kellel ennat realiseerime just praegu, sest elu on lühike.

Mart Raukase sisutiheda ettekande lummuses oli ka

järgmine esineja Rein Einasto, geograaf, Eesti Kultuuri Koja ja Eesti Rooma Klubi liige. Oma arutluses inimeseks olemisest, vastutuskultuurist ja kogukondlikkusest jõudis temagi välja antiikkultuuri läteteni.

Paraku iseloomustab tänapäeva pealiskaudset maailma tuntav areng, kuid vastupidisel suunal, mis on taandareng. Kui suurriigid ei tee senises poliitikas olemuslikke muudatusi, muutub ühiskond peagi juhitamatuks. Sellisele järeldusele jõudis tarkadest meestest koosnev Rooma Klubi oma ühiskonnakriitilises raportis 'The Limits to Growth', 1972.

Tagajärjed ongi käes, nii rahandus- kui rändekriisi, sh mentaalse kriisi näol, kus inimesed põgenevad ebaõigluse ja absurdsuse eest. See kõik võib lõppeda humanitaarkatastroofiga. Oleme kogumas tarkust, et nii enam ei saa!

Juba Antiik-Kreekas oli ülimuslik kogukondlikkus, selle aluseks haritus. Ka rannarootsi asualadel on olnud kogukondlikkus ja ühisotsustamine märgilise tähendusega, mis teatavasti tõi lõpuks vormsilastele igatsetud vabaduse. Ühisotsustamine ühes kogukonnas on võimalik vaid alt üles toimivas korras, kus kõigil on õigus kaasa rääkida.

Tasuks mõelda R. Einasto sõnadele: «Suured jagunevad väikesteks ruumis, väikesed saavad suureks vaimus».

Lõunapausil oli võimalus keha kinnitada Alla keedetud maitsva ja tummise hernesupiga, lisaks nautida Tanja serveritud kohalike perenaiste suurepäraseid hõrgutisi, alustades «kasukast» ja lõpetades magusate saiadega.

Pealelõunase osa esimesed esinejad olid talharpa mängijad Marju Tamm ja Yngve Rosenblad. Saare folkloorikollektiivi Vormsi Talharpajad liige Marju andis lühikese ülevaate Vormsile omase rahvapilli talharpa ehk hiiu kandle ajaloost ja saatuse keerdkäikudest. Yngve meenutas pilli taassünni lugu ja üha enam populaarsust kogunud hiiu kandle laagritest, mis aegamis kasvanud üle festivaliks, kus õpitubade kõrval toimuvad erinevad kontserdid põnevate esinejatega.

Yngve ja Marju esituses kõlaski eelmise aasta festivalil osalenud multiinstrumentalistist virtuoos Anders Norrude käe all õpitud kolm lugu. Samuti sai päevajuhtide vahendusel kuulda Vormsi laste arvamusi vabadusest.

Edasi oli otseühendus Skype'i teel eelmisestki kultuuripäevast tuttava, Vormsi juurtega arheoloogi ja ajaloolase Jonathan Lindströmiga.

Esmalt andis esineja teada, et tema eelmisel aastal ilmunud raamat Biskopen och korståget 1206: om krig, kolonisation och Guds man (Piiskop ja 1206. aasta ristiretk) tõlgitakse tõenäoliselt aasta jooksul ka eesti keelde. Oma lühiülevaates Vormsi esimesest 737-st ajalooaastast kirjeldab J. Lindström vormsilasi kui saarerahvast, kes on alati üritanud üleval hoida külade elukorraldust nii, et neil oleks võimalik tegutseda ühise otsuse alusel, lähtudes demokraatlikust põhimõttest «igal talul üks hääl.»

Lehmasarve heli peale kogunes külakogukond külplat-sile või kabelisse, kus koos peeti tulevikuplaane: millal alustada aedade ehitamist või viljakoristust, kas osta aurujõul töötav rehepeksumasin või korraldada ümber põldude jaotus.

Kogu saart puudutavate otsuste tegemisel olid vormsilased küll valmis rääkima kohaliku võimu, kiriku, maaomanike, Haapsalu ja Tallinna valitsuse esindajatega, kuid kõrge distsipliiniga saare kaluritel ja talunikel õnnestus sajandite jooksul organiseerida mitmeid salajasi ühendusi. Selliste «salahenduste» eesmärgiks oli pidada läbirääkimisi kohalikest võimudest kõrgemate võimude kandjatega, olgu selleks Vene tsaar või Rootsi kuningas, et vahendada saare elanike tege-likku ja demokraatlikku taht. Nagu teada, saatis neid lõpuks ka edu, kusjuures täielikult ilma vägivallata, mis on pigem erakordne kui tavapärane saavutus enda õiguste ja vabaduse eest võitlemisel.

Vormsi kui iseiseva valla esimese vallavanema Rudolf Kägu mälestused valla põhimääruse koostamisest ja kinnitamisest mõjusid tagantjärele mõnusa huumorina. Eriti tore, et Ruudil oli võimalus ka illustreerivat materjali kui ehedat ajalugu kõrvale näidata.

Viimase esinejana tutvustas Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse esimees Ülo Kalm ühisotsustamist oma organisatsiooni näitel. Teatavasti on nii mõnedki pärandkultuuriga seotud ettevõtmised leidnud rahastamist just Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse poolt.

Sisukas päev lõppes aruteluga Vormsi iseotsustamisest haldusreformi valguses. Henry palus lõpetuseks ka esinejate arvamust selles küsimuses. Kõlama jäi loosung: Vormsile täielik iseseisvus! Mart Raukas põhjendas oma seisukohta sellega, et on olemas loomulikud tingimused, milleks on esiteks geograafiline autonoomsus, teiseks piirkondlik kultuuriline eripära, mida ei tohi ignoreerida. See on suure otsuse üks pool, kuid teine väga oluline moment on koostöö. Seda rõhutas ka eremiitprofessor R. Einasto, et edu tagab vaid koostöö.

Siinkohal on paslik mõelda M. Raukase sõnadele: «Tuleb mitmekülgset mõelda!» Põhjalikult läbi mõeldes oskame ehk paremini hinnata, miks iseseisvaks jääda, kuidas oma sõltumatust rakendada, mis moodustab MEIE. Milline on meie kultuuriline identiteet, mida peame oluliseks ja kalliks...

Sel korral jäid küll kõlama rohkem meie auväärsete külaliste seisukohad, kuid päris kindlasti andsid nad meile nii mõnedki kasulikud mõtted ja soovitusel, millega tasub arvestada enne kui lõpliku otsuse langetame.

Kõik esinejad said sellest päevast mälestuseks teemakohase kaardikese ja Vormsi kultuuriaabitsa, kohalolnud aga meeldivad muljed ja teadmised, kui vajalik on see päev Vormsi kultuurikalendris. Suur, suur tänu suurepärasele esinejatele, osalejatele, toetajatele ja korraldajatele selle meelde jääva ning väga hariva kultuuri-sündmuse eest!

Kohtumiseni X Vormsi kultuuripäeval!

Avasõnad Ants Rajandolt

Päevajuhid Maarja ja Henry. Piltide autor Meeme Veisson

Ahi ja lõke pole prügikonteiner

Keskkonnaameti infomaterjalide refereering

Tallinna lähedal Irus on suur jäätmepõletustehas, kus ilmatu hulk (üle 200 000 tonni aastas) segaolmejäätmed ja muudki põletatakse ning sellest elektrit ja sooja toodetakse. Miks siis tavainimene ei võiks kodus, prügi «tekkekohale lähemal» jäätmeid põletada? See on siiski rumal mõte, lisaks muidugi ka seaduserikkumine.

Ahjus ja lõkkes tohib põletada vaid töötlemata puitu, kiletamata paberit ja pappi.

Jäätmepõletustehases toimub jäätmete põletamine rangete keskkonnanõuete alusel, lisaks puhastatakse suitsugaasid kõrgtehnoloogiliselt ja seiratakse heitgaaside kvaliteeti. Nende nõuete täitmisel on põletamine ohutu.

Oma kodus keegi selliseid tehnilisi tingimusi täita ei suuda ehk ka väikese koguse prügi ahju viskamisega võib tekitada suurt kurja. Nii öelda «tavaliste plastide» (plastitüübid PE, PP, PS) põletamisel ei saa tõesti tekkida raskemetalli- või halogeenuhendid, sest neid elemente neis plastides ei ole. Siiski tekib nende mitmetäielikul põlemisel saasteaineid, mis on kantserogeensed ehk vähki tekitavad.

Kõige ohtlikum mürgistus võib tekkida siis, kui ahju, kaminasse või lõkkesse satub plastitüüp PVC (polüvinüülkloriid), mille nimi annab aimu kloorisisaldusest. Sellise plasti põlemisel võib üsna väikesest kogusest tekkida ka dioksiine, mis üheks ohtlikumate keemiliste ainete rühmaks on liigitatud.

PVC-d ei ole enam laie-

malt kasutusel pakendites, küll aga jalanõudes, vihma-keepides, töökinnastes, ehitusmaterjalides, nagu kaabli- katetes, põranda äärelüütes, ka plastakendes ja -ustes.

Väike peotäis PVC-d ahjus võib tekitada mürgiseid gaase enamgi, kui terved suured tehased aasta jooksul. Mürgine suits hajub ümbruskonnas ka aeda ja põllule, tules sealt inimese toiduna tagasi. Kaugemale hajuv saast sajab vihmana alla, jõudes ka merre.

Tervisekaitsjad on ka hoiatanud vanema ja rasvasema Läänemere kala sagedase söömise eest – üheks probleemiks just dioksiinid. Kõik on kõige seotud – nii mugav viis tundub sodist vabaneda seda kaminasse kühveldades, aga saast on nii lähedal kui kaugel, lõpuks tagasi taldriluk.

Korsten «kasvab kinni»

Kodusel jäätmepõletusel on halbu mõjusid veel, seda saavad täpsemalt selgitada igale küttekolde omanikule päästetametikud ja korstnapühkijad. Kuna plast ja ka muud jäätmed ei põle tavalise küttekolde tingimustes hästi, siis koguneb igasugust saasta ka suitsukäiku – lööri ja korstnasse. Usin prügipõletaja võib nii suitsukäigu väliselt kivistunud «plastik-nõega» ka ummistada, nii et isegi korstnapühkijad ei saa enam aidata. Ummistuse kõige kallim lahendus on uue korstna ehitus. Sellisel juhul on näiline väike kokkuvõtte jäätmekäitluskuludelt pöördunud kordi suuremaks kahjuks. Muidugi tekib ummistunud korstnaga ka kõrgendatud tuleoht, kui tuld peaks võtma korstna sisemus.

MÕJU TERVISELE

Sobimatute jäätmete lõkkes põletamisel tekkivate ühendite võimalikud mõjud tervisele:

- polütsükliilised aromaatsed süsivesikud (PAH) - vähk
- dioksiinid ja furaanid - immuun- ja hormoon-süsteemi häired, vähk
- benseen - leukeemia
- formaaldehüüd - silmade, nina ja kurgu ärritaja, hingamisvaegused, nahalööve, vähk
- peened osakesed - hingamishäired, kardiovaskulaarsed häired, südameinfarkt
- polüaromaatsed süsivesikud - vähk
- vesiniklõõritid - söövitava toimega silmadele, nahale ja limaskestadele, hingamisteede ärritus ja krooniline bronhiit
- vesiniksüaniidid - närvi-, hingamisteede-, kardiovaskulaarne- ja kilpnäärmehäired
- süsinikmonoksiid - vähendab hapniku transporti veres
- Keskkonnaministeerium on loonud kodulehe www.loke.ee, kuhu on koondatud info prügi sorteerimise ja põletamise kohta. Infot ohutu kütmise ja jäätmete sortimise kohta leiab ahi. envir.ee.

Refereeritud Keskkonnaministeeriumi infomaterjale

TEATED

PALJU ÕNNE!

87. sünnipäeval
Alidia Ivanson 20. veebruaril
86. sünnipäeval
Heino Vilpere 26. veebruaril
82. sünnipäeval
Ellen Mandre 1. märtsil
Lidija Koroljova 2. mail
81. sünnipäeval
Olev Piirsalu 18. märtsil
80. sünnipäeval
Helle Rinnak 19. märtsil
Ivar-Vello Rinne 18. aprillil
70. sünnipäeval
Heti Närep 23. aprillil

JUUKSUR

Juuksur tuleb saarele 25.-26.mai 2016.

KOKKUSAAMINE

Väiketootjate kokkusaamine 7. mail kell 16 Hullo seltsimajas.

Uued raamatud raamatukogus

Uued raamatud ootavad lugejaid.

- Eesti kirjandus**
HAPKOMAH «Kuidas minust sai HAPKOMAH...»
Hofberg, A. «Sõpruses ja surmas»
Reinaus, R. «Verikambi»
Vaikjärv, J. «Minu Kilimanjaro»
Aina, A. «Pimeduses kulgeb tee»
Hargla, I. «Raudrästiku aeg»
Hirv, I. «Tartust Pariisi ja tagasi»
Mickelin, S.-A. «Järelnopeid»
Paltsmar, L. «Minu Costa Rica»

- Tõlkekirjandus**
Coelho, P. «Alkeemik»
Bussi, M. «Leidlaps lumetormist»
Fenwick, L. «Cornwalli võoras»
Monteflore, S. «Tuletorni saladused»
Hawkins, P. «Tüdruk rongis»
Noll, I. «Kostiliste lõunalaud»
O Flanagan, S. «Minu ema saladus»

- Lastekirjandus**
Piiper, K. «Tõde või tegu»
Sillaste, K. «Ei ole nii»
Eisen, M.J. «Eesti imede ilmast»
Lidström, C. «Noor aednik»
Püttsepp, J. «Vanaema, kes muutus...»
Raud, P. «Lugu Sandrist, Murist...»
Stark, U. «Nupuvend»
Weber, S. «Paul ja paps»

- Muu kirjandus**
Leito, T. «Maakilud meres»
Russwurm, C. «Eibofolke, ehk Rootslased Eestimaa rannadel ja Ruhnus»
Sarv, M. «Kuu»
Kaldur, M. «Salapärase Eestigi»

ARUKAS SORDIB, ARUTU PÕLETAB!

Teeme Ära!

Ühel pimedal, tormisel 2007. aasta sügisõhtul said kokku kaks sõpra – Rainer Nõlvak ja Toomas Trapido, noormehed kes olid väsinud prügihunnikute nägemisest meie kauni Eestimaa pinnal.

Juba 2008. aastal toimusid esimesed Teeme Ära koristustalgud üle kogu Eesti.

Ja nii juba 8-ndat kevadet järjest, tuhanded vabatahtlikud kogunevad suuremateks-väiksemateks rühmadeks, et

üheskoos meie väike kodune Eestimaa puhtamaks ja kaunimaks muuta.

Hea Vormsi elanik, kutsume Sindki kaasa looma eestlaste poolt algatatud ühisaktsioonis Teeme Ära! koristustalgutel. Sul on võimalus valida omale sobiv päev ja koht, et siis üheskoos aidata kaasa meie elukeskkonna kaunimaks muutmisel. Täiendav info Teeme Ära! kodulehel <http://talgud.teemeara.ee/>

Kohtumiseni talgupäeval!
Esta

Teeme Ära Vormsi saarel

SELLE AASTA TÖID-TEGEMISI VORMSI SAAREL:

- Külalt mereni 7. mai kell 10.00-21. mai kell 18.00
Talgutööd: Rälby küla heakorratööd taluhoovides ja külas
Talgujuht: Ene Sarapuu, ene@vormsi.ee, tel 5665 3668
- Norrby rannaala korrastus ja hooldustööd 8. mai kell 11.00-15. mai kell 18.00
Talgutööd: prügi koristamine, kõdunenud adru kokku korjamine ja äravedu, puhkekoha korrastamine, päästerõnga paigaldamine supluskohta
Talgujuht: Krista Veisson, kristaveisson@yahoo.com, tel 553 2459
- Hullo kiigepiiride korrastus ja korrastustööd 7. mai kell 11.00-16.00

- Talgutööd: võsa lõikamine, okste kokku korjamine ja põletamine, prügi koristamine, riisumine
Talgujuht: Esta Paulus, esta.paulus@mail.ee, tel 5668 8871
- Vormsi veeohutus 7. mai kell 11.00-18.00
Talgutööd: Rumpo, Sviby ja Borrby randa paigaldatakse veeohutuse stendid
Talgujuhid: Urmo Pollisinski urmo@alansi4x4.ee, tel 527 9373
Miik Varblane, mikkvarblane@gmail.com, tel 5625 0938
- Traditsioonilised talgud Püha Olavi kiriku kalmistul 7. mai kell 10.00
Talgujuht: Ants Rajando

Hajaasustuse programmi taotlusvoor avatud

Lääne Maavalitsus annab teada, et algab hajaasustuse programmi taotluste vastuvõtt Hanila, Lihula, Lääne-Nigula, Martna, Noarootsi, Nõva, Ridala ja Vormsi vallas.

Programmi eesmärgiks on hajaasustusega maapiirkondades elavatele peredele tagada head elutingimused

ning seeläbi aidata kaasa elanike arvu püsimisele hajaasustusega maapiirkondades.

Toetust saab taotleda hajaasustuspriirkondades asuvate majapidamiste jaoks veesüsteemide, kanalisatsioonisüsteemide, juurdepääsuteede ja autonoomsete elektrisüsteemide rajamiseks. Toetust saavad taotleda

füüsilised isikud, kes elavad alaliselt selles majapidamises hiljemalt rahvastikuregistri andmete kohaselt 1. jaanuarist 2016, millele nad toetust taotlevad. Maksimaalne toetus programmist on ühe majapidamise kohta 6500 eurot, omafinantseering peab kokku moodustama vähemalt kolmandiku projekti kuludest.

Täpsemad tingimused ja taotlusvormid on kättesaadavad EASI veebilehel: <http://www.eas.ee/teenus/hajaasustuseprogramm/#articleblock>
Taotlejale ja Lääne Maavalitsuse veebilehel: <https://laane.maavalitsus.ee/hajaasustuseprogramm>. Programm dokumendis kehtestatud nõuetele vastavad taotlused tuleb

esitada majapidamise asukohajärgsele vallavalitsusele alates 11. IV 2016 aasta ja esitamise viimane tähtpäev on 13. VI 2016 aasta.

Lisainfo Ülle Jaansalu, Aarengu ja planeeringuosakonna vanemspetsialist. Telefon 472 5617; mobiil 5343 2237, e-posti aadress ulle.jaansalu@laane.maavalitsus.ee